

17 Οκτωβρίου, 1994

[ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Π., ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ, ΠΙΚΗΣ, ΚΟΥΡΡΗΣ, ΠΑΠΑΔΟ-
ΠΟΥΛΟΣ, ΧΑΤΖΗΤΣΑΓΓΑΡΗΣ, ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ, ΑΡΤΕΜΙ-
ΔΗΣ, ΑΡΤΕΜΗΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ/στές]

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ,

Εφεσείουσα,

v.

ΑΚΗ ΦΑΝΤΗ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ,

Εφεσιβλήτων,

(Νομικό Ερώτημα Αρ. 290).

Νομικό ερώτημα που επιφυλάχθηκε για γνωμοδότηση από το Ανώτατο Δικαστήριο με βάση το Άρθρο 148 του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου Κεφ. 155 — Κατά πόσο πρόσωπα εναντίον των οποίων ασκήθηκε ποινική δίωξη, μπορούν να ισχυριστούν πως, λόγω δημοσιευμάτων που τα αφορούν, δεν θα τύχουν δίκαιης δίκης σύμφωνα με το Άρθρο 30.2 του Συντάγματος, και ως εκ τούτου πρέπει να απαλλαγούν των κατηγοριών. 5

Συνταγματικό Δίκαιο — Σύνταγμα Άρθρο 30.2 — Κατοχυρώνει το ατομικό δικαίωμα της "ανεπηρέαστου, δημόσιας αμεροσημείας διαδικασίας εντός ευλόγου χρόνου, ενώπιον ανεξαρτήτου, αμερολήπτου και αρμοδίου Δικαστηρίου ιδρυμένου διά νόμου." 10

Αγγλική Νομολογία — Κατάργηση της δίκης λόγω παραβίασης του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος για δίκαιη δίκη από δημοσιεύματα των μέσων μαζικής ενημέρωσης — Κατά πόσο οι πρόσφατες αγγλικές αποφάσεις αποτελούν αυθεντία για τα Κυπριακά Δικαστήρια. 15

Ανθρώπινα Δικαιώματα — Δικαίωμα για δίκαιη δίκη — Μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Το πιο πάνω νομικό ερώτημα επιφυλάχθηκε για γνωμοδότηση από το Ανώτατο Δικαστήριο κατά την έναρξη της διαδικασίας στην ποινική υπόθεση υπ' αρ. 30984/93, ύστερα από αίτηση του Γενικού Εισαγγελέα. 20

Το Ανώτατο Δικαστήριο κατά πλειοψηφία αποφάνθηκε ότι η απάντηση στα πιο πάνω νομικά ερωτήματα είναι αρνητική.

Α) Υπό Αρτεμίδα, Δ., συμφωνούντων και των Δικαστών Δημητριάδη, Παπαδόπουλου, Χατζητσαγγάρη, Νικήτα και Αρτέμη: 25

5 1. Η εισήγηση πως η απασχόληση των μέσων μαζικής ενημέρωσης με οποιαδήποτε υπόθεση που μπορεί να παρουσιαστεί ή είναι ενώπιόν του Δικαστηρίου, δυνατό να καταργήσει τη δίκη, δεν έχει έρεισμα στο ατομικό δικαίωμα που διασφαλίζεται στο Άρθρο 30.2 του Συντάγματος.

2. Δεν έχει εντοπισθεί δικαστική απόφαση ή άρθρο που να υποστηρίζει τη θέση που υιοθέτησαν οι δικηγόροι των κατηγορουμένων.

10 3. Οι μεμονωμένες πρόσφατες αγγλικές αποφάσεις δεν αποτελούν αυθεντία για τα Κυπριακά Δικαστήρια. Η αιτιολόγησή τους βρίσκει έρεισμα στον θεσμό των ενόρκων όπου είναι πιθανός ο επηρεασμός τους από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Όμως σε καμιά από αυτές δεν καταργήθηκε η δίκη με την αιτιολογία πως ασχολήθηκαν μ' αυτή τα μέσα μαζικής ενημέρωσης με δυσμενείς δημοσιεύσεις για τον κατηγορούμενο ή τα γεγονότα της υπόθεσης.

15 4. Δεν υπάρχει υπόθεση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στην οποία έγινε πρόταση πως δεν υπήρξε δίκαιη δίκη λόγω δημοσίευσης δυσμενών σχολίων για τον κατηγορούμενο.

20 5. Στην Ελλάδα ο κατηγορούμενος προστατεύεται με ειδική νομοθεσία από δημόσιο προσηλακισμό από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης πριν και κατά τη διάρκεια της δίκης. Το θέμα αυτό απασχολεί πολλές χώρες που αναζητούν πρόσφορους τρόπους αντιμετώπισής του.

25 Β) Υπό Κωνσταντινίδη Δ., συμφωνούντων του Προέδρου Στυλιανίδη και των Δικαστών Πική, Κούρρη και Χρυσοστομή:

30 1. Η μη θέσπιση νόμου ως προς ζητήματα που σχετίζονται με τη συνταγματική επιταγή, την τήρηση και τις συνέπειές της, δεν διαγράφει το συνταγματικό δικαίωμα ούτε αδυνατίζει τη συνταγματική υποχρέωση του Δικαστηρίου να διασφαλίζει με τρόπο αποτελεσματικό το σεβασμό του μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς του.

35 2. Στην Αγγλία θεωρήθηκε ότι οι αρχές του κοινοδικαίου επιτρέπουν την εξέταση και την απόφαση πάνω σε ισχυρισμό ότι η δίκη δεν θα είναι ενδεχομένως δίκαιη εξ αιτίας δημοσιευμάτων. Αν η πτυχή αυτή του κοινοδικαίου είναι ή όχι εφαρμόσιμη στην Κύπρο δεν χρειάζεται να απαντηθεί στην παρούσα διαδικασία ενώπιει της ειδικής ρύθμισης του θέματος αυτού από το άρθρο 69 του Κεφ. 155. Όμως ανεξάρτητα από τις όποιες δικονομικές δυνατότητες που παρέχει η Ποινική Δικονομία, είναι δικαίωμα του κατηγορουμένου να εγείρει ζήτημα παραβίασης συνταγματικού δικαιώματός του και καθήκον του Δικαστηρίου να εξετάσει τον ισχυρισμό και τις ενδεχόμενες επιπτώσεις του.

40 3. Δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί εκ των προτέρων ένα στάδιο ως κατάλληλο για έγερση και εξέταση ισχυρισμών για πα-

ραβίαση ατομικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το Σύνταγμα. Το κατάλληλο στάδιο είναι υποχρεωτικά συναρτημένο προς τη φύση του ισχυρισμού και τη φερόμενη επίδρασή του στη διαδικασία. Στην παρούσα υπόθεση η φύση του ισχυρισμού, δικαιολογεί την εξέτασή του κατά την έναρξη της διαδικασίας. 5

Η υπόθεση επαναπέμπεται στο Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, με τη Γνωμοδότηση του Ανωτάτου Δικαστηρίου, για την περαιτέρω διαδικασία. 10

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

- Δημοκρατία ν Κυπριανίδη & Άλλων Υπόμνημα 285 ημερ. 15.4.1994.*
- Αγαπίου ν Δημοκρατίας (1989) 2 CLR 396.* 15
- Καυκαρής ν Δημοκρατίας (1990) 2 CLR 203.*
- Martin ν Δημοκρατία (1994) 2 Α.Α.Δ. 29.*
- Κωνσταντινίδης ν Βήμα Λτδ (1983) 1 CLR 348.*
- Lazaris ν The Republic (1961) CLR 309.*
- Makris alias Petinos ν The Police (1961) CLR 330.*
- Antoniou & Others ν The Republic (1964) CLR 116.* 20
- Charitonos & Others ν The Republic (1971) 2 CLR 40.*
- Theodorou ν The Police (1971) 2 CLR 245.*
- Vrakas & Another ν The Republic (1973) 2 CLR 139.*
- Matsentides ν The Police (1973) 2 CLR 250.*
- Queiss ν The Republic (1987) 2 CLR 49.* 25
- Ευσταθίου ν Αστυνομίας (1990) 2 ΑΑΔ 294.*
- Βίκτωρος ν Χριστοδούλου. (1992) 1 Α.Α.Δ. 512.*
- Γρηγορίου ν Τραπεζής Κύπρου Λτδ. (1992) 1 Α.Α.Δ. 1222.*
- Μακρή ν Χ"Ευαγγέλου. Πολ. Εφέσεις ημερ. 14.4.1993.*
- Αγγελή ν Ηλία & Άλλου. Πολ. Έφεση ημερ. 30.12.1993.* 30
- Conelly ν DPP 48 Cr. Appeal Reports 183.*
- R ν Malik 52 Cr. Appeal Reports 140.*

- R v Savundra* 52 Cr. Appeal Reports 637·
- R v Kray & Others* 53 Cr. Appeal Reports 412·
- R v Coughlan & Young* 63 Cr. Appeal Reports 33·
- R v McCann & Others* 92 Cr. Appeal Reports 239·
- 5 *R v Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate ex parte DPP*
95 Cr. Appeal Reports 9·
- R v Taylor & Taylor Cr. Appeals 4807/92 and 4088/92 (Court of Appeal - Criminal Division)* απόφαση ημερ. 11.6.1993·
- R v Croydon Justices Ex P Dean* [1993] 3 All E. R. 129·
- 10 *Savva "Pampos" v The Police* (1986) 2 CLR 30·
- Εύρημα Λτδ v Unilever PLC*. Πολ. Έφεση ημερ. 23.2.1994·
- Έλληνας ν Δημοκρατίας* (1989) 2 ΑΑΔ 149·
- Τουβλοποιεία Παλαυκύθρου ΓΙΓΑΣ ΛΤΔ ν Ουστά*. Πολ. Έφεση ημερ. 18.2.1994·
- 15 *Republic v Sampson* (1977) 2 CLR 1.

Νομικό Ερώτημα.

- Νομικό ερώτημα το οποίο επιφυλάχθηκε για γνωμοδότηση από το Ανώτατο Δικαστήριο ύστερα από αίτηση του Γενικού Εισαγγελέα, με βάση το Άρθρο 148 του Περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου, μεταξύ άλλων, κατά πόσον το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία, προτού αναγνωσθεί το κατηγορητήριο στους κατηγορουμένους να εξετάσει παράπλονο των κατηγορουμένων ότι υπήρξε παραβίαση του συνταγματικού δικαιώματός τους για δίκαιη και
- 20 αμερόληπτη δίκη.
- 25

Ρ. Γαβριηλίδης, Εισαγγελέας της Δημοκρατίας με τη Μ. Μαλαχτού (κα) και Γ. Παπαϊωάννου, Δικηγόρος της Δημοκρατίας, για την κατηγορούσα αρχή.

- 30 *Ε. Ευσταθίου με Κ. Καμένο, για τον κατηγορούμενο*
αφ. 1.

Χρ. Τριανταφυλλίδης, για τους κατηγορούμενους 2, 3 και 4.

Cur. adv. vult.

ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Π .: Το Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, κατά την έναρξη της διαδικασίας στην Ποινική Υπόθεση Αρ. 30984/93, ύστερα από αίτηση του Γενικού Εισαγγελέα, με βάση το Άρθρο 148 του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου, (Κεφ. 155, Νόμοι Αρ. 93/72, 2/75, 12/75, 41/78, 162/89, 142/91, 9/92), επεφύλαξε για γνωμοδότηση από το Ανώτατο Δικαστήριο τα πιο κάτω νομικά ζητήματα:-

"1. Κατά πόσον το Δικαστήριο έχει στο παρόν στάδιο της διαδικασίας, δηλαδή, προτού αναγνωσθεί το κατηγορητήριο στους κατηγορουμένους, δικαιοδοσία ή εξουσία, χωρίς να προβλέπεται τούτο από τον περί Ποινικής Δικονομίας Νόμο, Κεφ. 155, να εξετάσει παράπονο των κατηγορουμένων ότι υπήρξε παραβίαση του συνταγματικού δικαιώματός τους για δίκαιη και αμερόληπτη δίκη το οποίο κατοχυρώνεται από το άρθρο 30.2 του Συντάγματος επειδή κατά τους ισχυρισμούς της υπεράσπισης, έχουν κυκλοφορήσει αρνητικά δημοσιεύματα σε βάρος τους αναφορικά με την ενώπιόν του υπόθεση.

2. Αν το πιο πάνω ερώτημα (1) απαντηθεί καταφατικά, κατά πόσον το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία ή εξουσία στο παρόν στάδιο της διαδικασίας, δηλαδή, προτού αναγνωσθεί το κατηγορητήριο στους κατηγορουμένους, να ακούσει μαρτυρία για να διακριβώσει κατά πόσον υπήρξε η ισχυριζόμενη παραβίαση του εν λόγω συνταγματικού δικαιώματος των κατηγορουμένων.

3. Αν το ερώτημα (1) απαντηθεί καταφατικά, κατά πόσον το Δικαστήριο, εφόσον αποφανθεί ότι υπήρξε παραβίαση του πιο πάνω συνταγματικού δικαιώματος των κατηγορουμένων έχει εξουσία ή δικαιοδοσία, στο παρόν στάδιο της διαδικασίας, δηλαδή, προτού ανα-

γνωσθεί το κατηγορητήριο στους κατηγορουμένους, να αποφασίσει ότι η κατηγορούσα αρχή δε δύναται να προχωρήσει την υπόθεσή της και ως εκ τούτου να ανακόψει την πορεία της ποινικής διαδικασίας απαλλάσσοντας τους κατηγορουμένους."

Το Ανώτατο Δικαστήριο, αφού άκουσε τις απόψεις των διαδίκων, αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι η απάντηση στα πιο πάνω νομικά ζητήματα είναι αρνητική.

Η υπόθεση επαναπέμπεται στο Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, με τη Γνωμοδότηση του Ανωτάτου Δικαστηρίου, για την περαιτέρω διαδικασία.

Την απόφαση της πλειοψηφίας - (Δημητριάδης, Παπαδόπουλος, Χατζητσαγγάρης, Νικίτας, Αρτεμίδης και Αρτέμης, Δ/στές) - θα δώσει ο Δικαστής κ. Αρτεμίδης και την Απόφαση της μειοψηφίας - (Στυλιανίδης, Π., Πικής, Κούρρης, Χρυσοστομής και Κωνσταντινίδης, Δ/στές) - θα δώσει ο Δικαστής κ. Κωνσταντινίδης.

Με την απόφαση αυτή συμφωνούν οι δικαστές: Δημητριάδης, Παπαδόπουλος, Χατζητσαγγάρης, Νικίτας, Αρτεμίδης και Αρτέμης.

ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ.: Το ερώτημα που τέθηκε ενώπιόν μας είναι κατά πόσο δημοσιεύματα που αφορούν, στην υπό κρίση περίπτωση πρόσωπα εναντίον των οποίων ασκήθηκε ποινική δίωξη, μπορούν να ισχυριστούν πως, λόγω των δημοσιευμάτων αυτών δε θα τύχουν δίκαιης δίκης σύμφωνα με το Άρθρο 30.2 του Συντάγματος, και ως εκ τούτου πρέπει να απαλλαγούν των κατηγοριών. Μολονότι το παραπέμπαν πρωτόδικο Δικαστήριο έχει συντάξει τρία ερωτήματα, σε ισάριθμες παραγράφους, πιστεύουμε πως στην πραγματικότητα είναι ένα, όπως το διατυπώνουμε αμέσως πιο πάνω. Πάνω σ' αυτό το σημείο παρατηρούμε πως και οι δικηγόροι των κατηγορουμένων παρουσίασαν την επιχειρηματολογία τους προβάλλοντας δύο επάλληλες εισηγήσεις: (α) ότι το Δικαστήριο μπορεί να κρίνει πως το περιεχόμενο των δυσμενών σχολίων που δημοσιεύθηκαν

για τους κατηγορούμενους συνεπάγεται αποστέρηση του δικαιώματός τους για δίκαιη δίκη, και (β) αν αυτό γίνει αποδεκτό, τότε η δίκη πρέπει να ανακοπεί και οι κατηγορούμενοι να απαλλαγούν.

Πολύ ορθά οι συνήγοροι έκαμαν συγκεκριμένη και σαφή την εισήγησή τους στο παραπέμπαν Δικαστήριο γιατί, σύμφωνα με τη νομολογία, προϋπόθεση για να τεθεί σε λειτουργία το άρθρο 148, του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου, Κεφ.155, είναι η αναγκαιότητα επίλυσης του ερωτήματος που εγείρεται για την παρατέρα πορεία της δίκης. 5 10

Είμαστε της γνώμης πως η απάντηση στο ερώτημα είναι αρνητική γιατί,

(α) Η εισήγηση πως η απασχόληση των μέσων μαζικής ενημέρωσης με οποιαδήποτε υπόθεση που μπορεί να παρουσιαστεί - ή είναι ενώπιον του Δικαστηρίου - δυνατό να καταργήσει τη δίκη, δεν έχει έρεισμα στο ατομικό δικαίωμα που διασφαλίζεται στο Άρθρο 30.2 του Συντάγματος. Υιοθέτηση τέτοιας ιδέας καταλύει στην πράξη τη δικαστική λειτουργία ή, το λιγότερο, την καθιστά ατελέσφορη. Επιπλέον απολύει στην άρνηση του δικαιώματος του πολίτη για δίκαιη δίκη γιατί, αν υιοθετηθεί αυτή η θέση, θα σήμαινε πως το ίδιο το Δικαστήριο δέχεται να καταργηθεί η νόμιμη δίκη για να μετατεθεί η κρίση της υπόθεσης στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Κάμνουμε εδώ μια παρέκβαση για να πούμε πως δε μας διαφεύγει το γεγονός ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ασχολούνται, με το δικό τους τρόπο βέβαια, για πολύ και διεισδυτικά με υποθέσεις που παρουσιάζονται στα Δικαστήρια. Θα ήταν όμως ατόπημα να δεχθούμε πως ο κατηγορούμενος, ή σε ποινική υπόθεση η 20 25 30 35

διωκτική αρχή, μπορούν να εισηγούνται κατάργηση της δίκης, ή στις πολιτικές υποθέσεις οι διάδικοι την αποδοχή ή απόρριψη της αγωγής αναλόγως του συμφέροντος του όποιου διάδικου, επειδή ασχολήθηκαν με την υπόθεση τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που, ειρήσθω εν παρόδω, δεν είναι παράγοντες στη δίκη.

(β) Δεν υπάρχει προηγούμενο σε οποιαδήποτε χώρα, με το ίδιο ή παρόμοιο νομικό καθεστώς όπως το δικό μας, που ανακόπηκε η έναρξη της ποινικής διαδικασίας, ή η πορεία της δίκης, λόγω δημοσιευμάτων που αφορούν σ' αυτή. Οι δικηγόροι όταν ρωτήθηκαν ειδικά πάνω στο ζήτημα, και τους ζητήθηκε να παρουσιάσουν οποιοσδήποτε σχετικές αυθεντίες περιήλθαν στην αντίληψή τους, ανέφεραν πως όταν τους δοθεί η ευκαιρία να αναπτύξουν την εισήγησή τους στο Επαρχιακό Δικαστήριο θα προβούν στη δέουσα έρευνα. Έχουμε τη γνώμη πως η έρευνα των δικηγόρων ήταν πλήρης. Ο κ.Τριανταφυλλίδης είχε μάλιστα την καλοσύνη να μας αποστείλει και Αγγλική απόφαση, που βρήκε μετά το πέρας της ενάπιόν μας διαδικασίας. Είχαμε την ευκαιρία βέβαια να κάμουμε και τη δική μας έρευνα. Δεν έχουμε εντοπίσει δικαστική απόφαση, ή, έστω άρθρο στη νομική φιλολογία, που να υποστηρίζει τη θέση που υιοθέτησαν οι δικηγόροι των κατηγορουμένων.

(γ) Οι μεμονωμένες πρόσφατες αγγλικές αποφάσεις δεν αποτελούν για μας αυθεντία. Απλή αναφορά σ' αυτές καταδεικνύει πως η αιτιολόγησή τους βρίσκει έρεισμα στο θεσμό των ενόρκων, όπου είναι πιθανός ο επηρεασμός τους από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Όμως, και αυτό είναι το σημαντικό, σε καμιά από αυτές δεν καταργήθηκε η δίκη με την αιτιολογία πως ασχολήθηκαν μ' αυτή τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δημοσιεύοντας δυσμενείς αναφορές για τον κατηγορούμενο ή τα γεγονότα της υπόθεσης. Ο λόγος της δικαστικής διαταγής που εκδόθηκε στις συγκεκριμένες υποθέσεις ήταν η πιθανότητα επηρεασμού των ενόρκων. Πρέπει επίσης να σημειώσουμε πως η δικαστική πράκτική στην Αγγλία δεν προσφέρεται σε μας για άντληση έστω βοήθειας, γιατί στη χώρα μας ισχύουν συνταγματικές διατάξεις.

(δ) Συμμεριζόμαστε την άποψη ότι μπορεί να εγερθεί ζήτημα ενώπιον οποιουδήποτε Δικαστηρίου που να αφορά στη δίκαιη δίκη, και διάφορα άλλα, όπως επιτρέπει ο Νόμος και το Σύνταγμα. Δεν κρίνουμε όμως σκόπιμο να στοχαστούμε, κάμνοντας θεωρητικές υποθέσεις, σε ένα τομέα όπου η νομική επιστήμη και νομολογία δεν θεώρησε

ορθό να εκτραπεί από το δρόμο που από χρόνια τώρα βαδίζει. Ακόμα και στις λίγες αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου το ζήτημα αγγίζεται στην ουσία του. Καταπιάνονται δηλαδή με τα συγκεκριμένα γεγονότα της υπόθεσης, βάσει των οποίων προβλήθηκε ο ισχυρισμός πως 5
δεν υπήρξε δίκαιη δίκη. Δεν υπάρχει υπόθεση στην οποία έγινε πρόταση πως δεν υπήρξε δίκαιη δίκη, επειδή ασχολήθηκαν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης με αυτή ή, πιο συγκεκριμένα, γιατί δημοσιεύθηκαν δυσμενή σχόλια για τον κατηγορούμενο. 10

(ε) Η πραγματικά απαράδεκτη κατάσταση που δημιουργείται, όταν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ασχολούνται με ανεπίτρεπτο τρόπο με τις υποθέσεις πολιτών, που μπορεί να παρουσιαστούν ή βρίσκονται στα Δικαστήρια, απασχολεί πολλές χώρες που αναζητούν πρόσφορους 15
τρόπους αντιμετώπισής της. Παράδειγμα η Ελλάδα, όπου έχει θεσπιστεί ειδική νομοθεσία, και μάλιστα συζητείται η παραπέρα βελτίωσή της προς το αυστηρότερο, για να προστατευθεί ο κατηγορούμενος από δημόσιο προπηλακισμό από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, και άλλα όργανα, πριν 20
και κατά τη διάρκεια της δίκης. Ας μην ξεχνούμε το αξίωμα πως ένας είναι αθώος μέχρις ότου κριθεί ένοχος από το δικαστήριο, μετά από την προβλεπόμενη νόμιμη διαδικασία.

Με την απόφαση αυτή συμφωνούν οι δικαστές: Στυλιανίδης Π., Πικής, Κούρρης, Χρυσοστομής και Κωνσταντινίδης. 25

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ.: Πριν απαγγελθούν οι κατηγορίες, η υπεράσπιση εκδήλωσε την πρόθεσή της να ισχυριστεί ότι, εξ αιτίας δυσμενών για τους κατηγορούμενους 30
δημοσιευμάτων, η διαδικασία δεν θα ήταν ανεπηρέαστη ενώπιον ανεξάρτητου και αμερόληπτου Δικαστηρίου κατά παράβαση του ατομικού δικαιώματος των κατηγορουμένων όπως το διασφαλίζει το άρθρο 30.2 του Συντάγματος και ότι δεν θα έπρεπε να επιτραπεί η προώθησή της. Το 35
πρωτόδικο Δικαστήριο, αντίθετα προς την άποψη της κατηγορούσας αρχής, έκρινε ότι μπορούσε να εγερθεί τέτοιο

ζήτημα στο στάδιο εκείνο και ότι υπήρχε δικαιόδοσία και εξουσία για εξέταση της ουσίας του.

5 Μετά από αίτηση εκ μέρους του Γενικού Εισαγγελέα, επιφυλάχθησαν για γνωμάτευση από το Ανώτατο Δικαστήριο σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 148 του Κεφ. 155, τα ακόλουθα νομικά ερωτήματα ως εγειρόμενα κατά τη διάρκεια της δίκης:

10 (1) Κατά πόσον το Δικαστήριο έχει στο παρόν στάδιο της διαδικασίας, δηλαδή, προτού αναγνωσθεί το κατηγορητήριο στους κατηγορουμένους, δικαιόδοσία ή εξουσία, χωρίς να προβλέπεται τούτο από τον περί Ποινικής Δικονομίας Νόμο, Κεφ. 155, να εξετάσει παράπονο των κατηγορουμένων ότι υπήρξε παραβίαση του συνταγματικού δικαιώματός τους για δίκαιη και αμερόληπτη δίκη το οποίο
15 κατοχυρώνεται από το άρθρο 30.2 του Συντάγματος επειδή κατά τους ισχυρισμούς της υπεράσπισης, έχουν κυκλοφορήσει αρνητικά δημοσιεύματα σε βάρος τους αναφορικά με την ενώπιόν του υπόθεση.

20 (2) Αν το πιο πάνω ερώτημα (1) απαντηθεί καταφατικά, κατά πόσον το Δικαστήριο έχει δικαιόδοσία ή εξουσία στο παρόν στάδιο της διαδικασίας, δηλαδή, προτού αναγνωσθεί το κατηγορητήριο στους κατηγορουμένους, να ακούσει μαρτυρία για να διακριβώσει κατά
25 πόσον υπήρξε η ισχυριζόμενη παραβίαση του εν λόγω συνταγματικού δικαιώματος των κατηγορουμένων.

30 (3) Αν το ερώτημα (1) απαντηθεί καταφατικά, κατά πόσον το Δικαστήριο, εφόσον αποφανθεί ότι υπήρξε παραβίαση του πιο πάνω συνταγματικού δικαιώματος των κατηγορουμένων έχει εξουσία ή δικαιόδοσία, στο παρόν
35 στάδιο της διαδικασίας, δηλαδή, προτού αναγνωσθεί το κατηγορητήριο στους κατηγορουμένους, να αποφασίσει ότι η κατηγορούσα αρχή δεν δύναται να προχωρήσει την υπόθεσή της και ως εκ τούτου να ανακόψει την πορεία της ποινικής διαδικασίας απαλλάσσοντας τους κατηγορουμένους.

Ο κ. Γαβριηλίδης μας εξήγησε πως στην πραγματικότητα το ερώτημα είναι ένα, το πρώτο. Δήλωσε πως αν αυτό απαντηθεί καταφατικά είναι και η θέση της κατηγορούσας αρχής, όπως και εκείνη της υπεράσπισης, πως και στα 5 άλλα δυο θα πρέπει αναπόφευκτα να δοθεί η ίδια καταφατική απάντηση. Θεωρήθηκε σκόπιμη η προσθήκη τους για να καταφανεί από την παράθεσή τους πρόσθετος λόγος για τον οποίο δεν θα έπρεπε το πρώτο ερώτημα να απαντηθεί καταφατικά. Ενόψει αυτής της θέσης, το έγγραφο που έθεσε ενώπιόν μας ο κ. Γαβριηλίδης κατά το τέλος της 10 αγόρευσής του ως συνοψίζον την τελική εισήγησή του, αναφέρεται μόνο στο ερώτημα 1.

Αγόμεθα στην κατάληξη πως τα ερωτήματα 2 και 3 δεν έχουν τελικά προωθηθεί και πως δεν χρειάζεται να απαντηθούν. (Βλ. *Δημοκρατία ν. Δημήτρης Κυπριανίδης και 15 άλλοι Υπόμνημα 285* ημερομηνίας 15 Απριλίου 1994). Θα σημειώναμε όμως και τα ακόλουθα: Το ερώτημα 2 έχει ως προϋπόθεση την ύπαρξη δυνατότητας έγερσης του θέματος. Το θέμα σχετίζεται με δημοσιεύματα χωρίς την προσαγωγή των οποίων θα ήταν αδύνατο να συζητηθεί. Στην 20 υπόθεση *Αγαπίου ν. Δημοκρατίας* (1989) 2 CLR 396, η αίτηση για προσαγωγή μαρτυρίας στο Ανώτατο Δικαστήριο ως προς δημοσιεύματα που επηρέασαν, κατά τον ισχυρισμό του εφεσείοντα, το δικαίωμά του για ανεπηρέαστη 25 δίκη που εξασφαλίζεται από το άρθρο 30.2 του Συντάγματος απορρίφθηκε γιατί, εφόσον αυτή η μαρτυρία ήταν αντικειμενικά διαθέσιμη εξ αρχής, θα έπρεπε να είχε προσαχθεί κατά την πρωτόδικη διαδικασία. Στην υπόθεση *Καικαρής ν. Δημοκρατίας* (1990) 2 CLR 203, ο εφεσείων 30 επανήλθε με εισήγηση για ακύρωση της καταδίκης του λόγω παραβίασης του δικαιώματος που κατοχυρώνει το άρθρο 30.2 του Συντάγματος. Θα αναφερθούμε και μετά στην απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου αλλά εδώ σημειώνουμε πως, κατά την απόρριψη της εισήγησης, επισημάνθηκε η μή προσαγωγή μαρτυρίας κατά την πρωτόδικη 35 διαδικασία. [Βλ. επίσης την υπόθεση *Martin ν. Δημοκρατίας* (1994) 2 Α.Α.Δ. 29. Το ερώτημα 3 προϋποθέτει απόφαση πως πράγματι παραβιάστηκε το δικαίωμα των κατηγορουμένων που κατοχυρώνεται με το Άρθρο 30.2 του

Συντάγματος. Αυτό σημαίνει πως στην πραγματικότητα δεν εγείρεται ακόμα.

- 5 Όπως προκύπτει από τη διατύπωση των ερωτημάτων, εκείνο που απασχόλησε το Γενικό Εισαγγελέα ως εγειρόμενο κατά τη διάρκεια της δίκης, είναι αν υπάρχει η αναφερόμενη δικαιοδοσία ή εξουσία "στο παρόν στάδιο". Αυτή η διατύπωση αφήνει να νοηθεί πως ενδεχομένως θα ήταν διαφορετική η κατάσταση αν το ζήτημα εγειρόταν σε άλλο στάδιο, για να μην πούμε ότι υπονοεί πως σε άλλο
- 10 στάδιο είναι, κατά τη θέση του, δυνατή η έγερσή του. Οδηγεί προς την ίδια κατεύθυνση και το ίδιο το γεγονός της σύνδεσης του ερωτήματος με την ανυπαρξία ειδικής πρόνοιας για έγερση τέτοιου θέματος στον Περί Ποινικής Δικονομίας Νόμο, Κεφ. 155. Εν τούτοις, ήταν η θέση της κα-
- 15 τηγορούσας αρχής πως το ερώτημα 1 πρέπει να απαντηθεί αρνητικά γιατί το θέμα στο οποίο αναφέρεται, ως εκ της φύσης του, δεν μπορεί να εγερθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας. Όχι, γιατί

- (α) το αγγλικό κοινοδίκαιο το οποίο, σύμφωνα με την
- 20 εισήγηση του κ. Γαβριηλίδη, πρέπει να θεωρηθεί ότι ισχύει και ως προς αυτή την πτυχή του στην Κύπρο παρά τις πρόνοιες του άρθρου 69 του Κεφ. 155, δεν επιτρέπει έγερση θέματος κατάχρησης της διαδικασίας (ενόψει και της υπόθεσης Κωνσταντινίδης ν. Βήμα Ατδ (1983) 1 CLR 348)
- 25 ή μή "δίκαιης δίκης", ή γενικότερα γιατί

- (β) Δεν υπάρχει εξουσία για διακήρυξη από το Δικαστήριο ότι ορισμένη δίκη, ως διεξαχθείσα κατά παράβαση συνταγματικού δικαιώματος, είναι άκυρη, αλλά γιατί δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση στην Κύπρο όπου η δίκη διε-
- 30 ξάγεται χωρίς ενόρκους να θεωρηθεί ότι δημοσιεύματα (όποια και αν είναι η φύση, το περιεχόμενο, η προέλευση και ο χρονικός και άλλος συσχετισμός προς τη δίκη και το αντικείμενό της) είναι δυνατό να καθιστούν τη διαδικασία "καταχρηστική" ή άκυρη. Επικαλέστηκε συναφώς τη νομο-
- 35 λογία αναφορικά με τις προσαρμογές που κρίθηκε ότι επιβάλλονται στην Κύπρο κατά την εφαρμογή αρχών που καθιερώθηκαν στην Αγγλία ακριβώς επειδή στην Κύπρο δεν

υπάρχουν ένοχοι. [Βλ. *Lazaris Demetriou v. The Republic* (1961) CLR 309, *Georghios Panayi Makris Alias Petinos v. The Police* (1961) CLR 330, *Andreas Antoniou and Others v. The Republic* (1964) CLR 116 σελ. 137, *Adamos Charitonos and Others v. The Republic* (1971) 2 CLR 40 στη 5 σελ. 90-91, *Petros Theodorou v. The Police* (1971) 2 CLR 245, *Pantelis Vrakas and Another v. The Republic* (1973) 2 CLR 139, *Michael Theodorou Matsentides v. The Police* 1973 2 CLR 250 στη σελ. 252, *Henri Jean Quelss v. Republic* (1987) 2 CLR 49.] 10

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης υποδείχθηκε στον κ. Γαβριηλίδη πως αυτή η προσέγγιση φαίνεται να εκφεύγει του ερωτήματος, όπως αυτό τέθηκε. Μας εξήγησε πως ζητήθηκε από το πρωτόδικο Δικαστήριο να επιφυλαχθούν ερωτήματα που θα έβηταν ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου το ζήτημα στη γενικότητά του, όπως δηλαδή το 15 διατύπωσε ενώπιόν μας, αλλά το πρωτόδικο Δικαστήριο αρνήθηκε να επιφυλάξει τέτοια ερωτήματα γιατί έκρινε πως δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις του άρθρου 148. Ο συλλογισμός του κ. Γαβριηλίδη ως προς το επιτρεπτό της 20 απάντησης στο ερώτημα όπως το διατύπωσε ενώπιόν μας, ήταν ο ακόλουθος:

Στο μείζον περιέχεται και το έλασσον. Αν δεν είναι νοητή η κήρυξη διαδικασίας ως "καταχρηστικής" ή ως άκυρης εξ αιτίας δημοσιευμάτων, δεν θα τίθεται ζήτημα 25 αναζήτησης διαδικαστικού σταδίου στο οποίο θα μπορούσε να εγερθεί τέτοιο ζήτημα. Υποστήριξε διαζευκτικά πως στο βαθμό που το ζήτημα αναφέρεται σε δημοσιεύματα που φέρονται να επιδρούν όχι στο αμερόληπτο του Δικαστηρίου (που μπορεί να εγείρεται μόνο *in concreto* και όχι 30 *in abstracto*) αλλά σε άλλους παράγοντες της δίκης (π.χ. μαρτυρίες), αυτό πρέπει να εγείρεται και να εξετάζεται στο τέλος της δίκης κάτω από το πρίσμα του συνόλου της μαρτυρίας.

Η Υπεράσπιση υποστήριξε πως τα ερωτήματα, όπως 35 τα διατύπωσε η κατηγορούσα αρχή ενώπιόν μας, είναι άλλα από εκείνα που έχουν επιφυλαχθεί. Απάντηση σ'

- αυτά προϋποθέτει δικαστική εξέτασή τους στην ουσία τους, πράγμα που δεν έχει γίνει ακόμα. Βρισκόμαστε στο στάδιο της συζήτησης αν τέτοιας μορφής ζήτημα μπορεί να εγερθεί στο στάδιο εκείνο. Είναι δικαίωμα του κατηγορουμένου να ισχυριστεί παραβίαση των συνταγματικών του δικαιωμάτων. Εφόσον η κατ' ισχυρισμόν παραβίαση άπτεται του ίδιου του κύρους της διαδικασίας, όχι μόνο μπορεί να το κάμει σε εκείνο το στάδιο αλλά εκείνο το στάδιο είναι το μόνο κατάλληλο. Απόρριψη του αιτήματος της υπεράσπισης για το λόγο που ανέπτυξε η κατηγορούσα αρχή, θα σήμαινε απόρριψη της ουσίας του ισχυρισμού των κατηγορουμένων χωρίς να τους δοθεί η δυνατότητα να ακουστούν.

- Το ερώτημα, όπως έχει διατυπωθεί, εγείρει δικονομικής φύσης ζήτημα. Η διεύρυνσή του με τον τρόπο που εισηγείται η κατηγορούσα αρχή θα απολήξει σε απάντηση ερωτήματος άλλου από εκείνο που έχει επιφυλαχθεί κατά παράκαμψη μάλιστα της δικαστικής απόφασης (που είναι έγκυρη και δεσμευτική) πως τέτοια ερωτήματα δεν ήταν δυνατό να επιφυλαχθούν για γνωμάτευση από το Ανώτατο Δικαστήριο σε εκείνο το στάδιο. Η εισήγηση της κατηγορούσας αρχής για αρνητική απάντηση στο πρώτο ερώτημα που επιφυλάχθηκε, για το λόγο που δόθηκε, συνιστά ανεπίτρεπτη πρόσμιξη του διαδικαστικού με το ουσιαστικό. Αποδοχή της θα σήμαινε εκ προοιμίου απόρριψη του ισχυρισμού της υπεράσπισης στην ουσία του πριν της δοθεί η δυνατότητα να τον τεκμηριώσει και πριν τελικά να ασκήσει, σε σχέση με αυτόν τον ισχυρισμό, τη δικαιοδοσία του το πρωτόδικο Δικαστήριο.

- Στο Ανώτατο Δικαστήριο παραπέμπονται για γνωμάτευση νομικά ερωτήματα που εγείρονται κατά τη διάρκεια της δίκης, όπως αυτά συντάσσονται. Το πρωτόδικο Δικαστήριο μπορεί, αν κρίνει ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του Νόμου, να μὴ τα παραπέμψει αλλά δεν μπορεί να τα αναμορφώσει ή να τα διαφοροποιήσει. Οι ίδιοι περιορισμοί ισχύουν και για το Ανώτατο Δικαστήριο. Γνωματεύει πάνω στα συγκεκριμένα ερωτήματα που επιφυλάχθηκαν και προωθήθηκαν εφόσον, βέβαια, αυτά πράγματι

είναι νομικά και εγείρονται κατά την διάρκεια της δίκης.

Το Άρθρο 30.2 του Συντάγματος κατοχυρώνει το ατομικό δικαίωμα της "ανεπηρέαστου, δημοσίας ακροαματικής διαδικασίας εντός ευλόγου χρόνου, ενώπιον ανεξαρτήτου, αμερολήπτου και αρμοδίου Δικαστηρίου 5 ιδρυομένου δια νόμου". Όλες οι πολιτειακές λειτουργίες έχουν αυτοτελές μερίδιο στην ευθύνη για την διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής των διατάξεων του Συντάγματος που κατοχυρώνουν τα ατομικά δικαιώματα, η 10 κάθε μια μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς της.

Το Άρθρο 35 του Συντάγματος ορίζει ότι "αι νομοθετικές εκτελεστικές και δικαστικές αρχαί της Δημοκρατίας υποχρεούνται να διασφαλίζωσιν την αποτελεσματικήν εφαρμογήν των διατάξεων του παρόντος μέρους, εκάστη 15 εντός των ορίων της αρμοδιότητος αυτής." Το Δικαστήριο ελέγχει την τήρηση του Συντάγματος στο πλαίσιο δικαστικής διαδικασίας και αποφαίνεται ως προς την επίπτωση από τυχόν παραβίασή του. Η μή θέσπιση νόμου ως προς 20 ζητήματα που σχετίζονται με τη συνταγματική επιταγή, την τήρηση και τις συνέπειές της, δεν διαγράφει το συνταγματικό δικαίωμα ούτε αδυνατίζει τη συνταγματική υποχρέωση του Δικαστηρίου να διασφαλίζει με τρόπο αποτελεσματικό το σεβασμό του μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς του. Το ακόλουθο απόσπασμα από την υπόθεση 25 *Στέλιος Ευσταθίου ν. Αστυνομίας* (1990) 2 Α.Α.Δ. 294 [βλ. επίσης τις υποθέσεις *Κυριάκος Βίκτωρος ν. Χριστόδουλου Χριστοδούλου* (1992) 1 Α.Α.Δ. 512 και *Ανδρέα Γρηγορίου ν. Τραπεζίης Κύπρου Λτδ* (1992) 1 Α.Α.Δ. 1222 είναι σχετικό:

"Παραβίαση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται 30 στο άρθρο 30.2 καθιστά τη διαδικασία άκυρη στην ολότητά της. Το άρθρο 30.2 οριοθετεί τις προϋποθέσεις για την έγκυρη διαπίστωση των αστικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του πολίτη καθώς και της ποινικής του ευθύνης. Η διάγνυσή τους έξω από τα πλαίσια αυτά 35 αποτελεί εκτροπή από τα συνταγματικά θέσμιμα και καθιστά τη διαδικασία άκυρη ως μέσο διαπίστωσης των

αστικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ή της ποινικής ευθύνης του κατηγορουμένου. (Βλέπε *Psaras and Another v. Republic* Bell v. D.P.P. of Jamaica***. Βλέπε επίσης *Police v. Georghiades**** αναφορικά με τις δικαιο-
5 ικές επιπτώσεις από παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων ελευθεριών που κατοχυρώνονται στο μέρος ΙΙ του Συντάγματος.) Η τήρηση των εχέγγυων που θέτει το άρθρο 30.2 του Συντάγματος αποτελεί θεμελιώδες
10 δικαίωμα του κάθε κατηγορουμένου για τη διαπίστωση της ποινικής του ευθύνης και συγχρόνως υποχρέωση της πολιτείας. Το μέγεθος της υποχρέωσης υποδηλώνεται και από τις πρόνοιες του άρθρου 158.2 που δεσμεύει την πολιτεία να συστήσει δικαστήρια σε επαρκή αριθ-
15 μό δια την πρόσφορον και άνευ καθυστερήσεων απονομήν της δικαιοσύνης και διά την διασφάλισιν, εντός των ορίων της δικαιοδοσίας αυτών, της πιστής εφαρμογής των διασφαλιζουσών τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίας διατάξεων του Συντάγματος'. Οτι ενσωματώνει το άρθρο 30.2 είναι οι κανόνες της φυσικής δικαιοσύνης η εξασφάλιση των οποίων αποτελεί
20 και πρέπει να αποτελεί πρωταρχική μέριμνα της πολιτείας."

Στις υποθέσεις *Ανδρέα Σταύρου Μακρή ν. Μέγα Χ*"Ευαγγέλου Πολιτικές Εφέσεις 8334 και 8336 ημερομηνίας 14 Απριλίου 1993 και *Σάββας Δημητρίου Αγγελή και Νίκος Τιμοθέου Ηλία και άλλου Πολιτική Έφεση 8082* ημερομηνίας 30 Δεκεμβρίου 1993, η απόρριψη των εισηγήσεων για ακυρότητα της δίκης δεν ήταν το αποτέλεσμα
25 διαφορετικής προσέγγισης ως προς την αρχή αλλά αποτυχίας υπαγωγής των γεγονότων των υποθέσεων σ' αυτή.

Το άρθρο 69 του Κεφ. 155, αποδίδοντας το κοινοδικαιο όπως ήταν αντιληπτό, καθορίζει τα ζητήματα που μπορούν να εγερθούν, ως ειδικές απαντήσεις, πριν κληθεί

* (1987) 2 CLR 132

35 ** [1975] 2 All ER 585

***(1982) 2 CLR 33

ο κατηγορούμενος να απαντήσει στην κατηγορία. Στην Αγγλία θεωρήθηκε ότι οι αρχές του κοινοδικαίου επιτρέπουν την εξέταση και την απόφαση πάνω σε ισχυρισμό ότι η προώθηση της δίκης συνιστά κατάχρηση της διαδικασίας και γενικότερα ότι η δίκη δεν θα είναι ενδεχομένως 5 δίκαιη εξ αιτίας δημοσιευμάτων. [Βλ. *Conelly v DPP* 48 *Criminal Appeal Reports* 183, *R. V. Malik* 52 *Criminal Appeal Reports* 140, *R. v. Savundra* 52 *Criminal Appeal Reports* 637, *R v. Kray and Others* 53 *Criminal Appeal Reports* p. 412, *R. v. Coughlan and Young* 63 *Criminal Appeal Reports* 33, *R. v. McCann and Others* 92 *Criminal Appeal Reports* 239 *R. V. Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate Ex parte DPP* 95 *Criminal Appeal Reports* 9, *R. v. Taylor and Taylor* *Criminal Appeals* 4807/92 and 4088/92 (Court of Appeal - Criminal Division, απόφαση 11 Ιουνίου 1993 και *R. v. Croydon Justices Ex P Dean* 1993 3 All E.R. 129]. Δεν χρειάζεται να απαντηθεί στην παρούσα διαδικασία αν είναι ή όχι εφαρμόσιμη αυτή η πτυχή του κοινοδικαίου στην Κύπρο ενόψει της ειδικής ρύθμισης του θέματος αυτού από το άρθρο 69 του Κεφ. 20 155. [Βλ. *Σαννα "Pampos" v. Police* (1986) 2 CLR 30]· ούτε αν το άρθρο 3 του Κεφ. 155 μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν αντίκειται ή δεν είναι ασύμφωνο προς το Σύνταγμα στο βαθμό που καθιστά εφαρμόσιμους στην Κύπρο, υπό την προϋπόθεση της έλλειψης ειδικής πρόνοιας στο Κυπριακό 25 Νόμο, νόμους και κανόνες πρακτικής που εκάστοτε ισχύουν στην Αγγλία. [Βλ. σχετικά την υπόθεση *Ευρηκα Λτδ v. Unilever PLC* Πολιτική Έφεση Αρ. 7768 ημερομηνίας 23 Φεβρουαρίου 1994].

Η συνταγματική αναγνώριση του ατομικού δικαιώματος που καθορίζεται στο Άρθρο 30.2 του Συντάγματος συνεπάγεται και αναγνώριση δυνατότητας υποβολής ισχυρισμού για παραβίασή του και εξουσία ή δικαιοδοσία εξέτασής του και δικαστικής απόφασης πάνω σ' αυτόν. (*ubi jus, ubi remedium*). Στην υπόθεση *Καικαρής v. Δημοκρατίας* (ανωτέρω) μετά από αναφορά στις υποθέσεις *Έλληνας v. Δημοκρατίας* (1989) 2 ΑΑΔ 149 και *Constantinides v. Vima Ltd* (ανωτέρω) αφού τονίστηκε πως η "ύπαρξη επηρεασμού δεν συναρτάται αποκλειστικά με την υποκει-

μενική αμεροληψία των δικαστών αλλά επεκτείνεται και σε κάθε παράγοντα που τείνει να εξοστρακίσει τη δικαιοσύνη από το προκαθορισμένο συνταγματικό πλαίσιο", επισημάνθηκε το γεγονός ότι "δεν τέθηκε θέμα για την ύπαρξη συνθηκών που καθιστούσαν αδύνατη τη διεξαγωγή δίκης μέσα στα πλαίσια που καθορίζει το Σύνταγμα". Το Κεφ. 155, όπως και κάθε Νόμος που ίσχυε κατά την ημερομηνία έναρξης της ισχύος του Συντάγματος, ερμηνεύεται και εφαρμόζεται προσαρμοσμένος, στο μέτρο που είναι αναγκαίο, προς το Σύνταγμα. Ανεξάρτητα από τις όποιες δικονομικές δυνατότητες παρέχει η Ποινική Δικονομία, είναι δικαίωμα του κατηγορουμένου να εγείρει ζήτημα παραβίασης συνταγματικού δικαιώματός του και καθήκον του Δικαστηρίου να εξετάσει τον ισχυρισμό και τις ενδεχόμενες επιπτώσεις του. [βλ. *Τουβλοποιεία Παλαικίθρου ΓΠΑΣ ΛΤΔ ν. Μαρούλα Πολυδώρου Ουστά Αίτηση στην Πολιτική Έφεση 8949 ημερομηνίας 18 Φεβρουαρίου 1994.*]

Δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί εκ των προτέρων ένα στάδιο ως κατάλληλο για έγερση και εξέταση ισχυρισμών για παραβίαση ατομικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το Σύνταγμα. Το κατάλληλο στάδιο είναι υποχρεωτικά συναρτημένο προς τη φύση του ισχυρισμού και τη φερόμενη επίδρασή του στη διαδικασία ή σε επί μέρους ζήτημά της. Εκείνο που έχει σημασία για τον καθορισμό του κατάλληλου σταδίου είναι το περιεχόμενο του ισχυρισμού όπως αυτός διατυπώνεται και όχι η προοιμιακή αντίληψη ως προς το αν τέτοιος ισχυρισμός, θα είναι δύσκολο ή ακόμα αδύνατο να τεκμηριωθεί. Είναι ορατό το φράγμα που θα ορθώνεται μπροστά στους κατηγορουμένους όταν θα εισηγούνται ότι εξ αιτίας δημοσιευμάτων είναι οριστικά ανέφικτη η συγκρότηση ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστηρίου για τη διάγνωση των ποινικών κατηγοριών που έχουν προσαφθεί εναντίον τους. Αυτά όμως συνθέτουν την ουσία του ζητήματος η οποία, και με την υπόθεση ότι συνιστά αμιγές νομικό ερώτημα, δεν είναι το ερώτημα που έχει επιφυλαχθεί για γνωμάτευση. Η Υπεράσπιση ισχυρίζεται πως, εφόσον της επιτραπεί να ακουστεί, θα δείξει ότι η διαδικασία είναι άκυρη εξ αιτίας

παραβίασης ατομικού δικαιώματος των κατηγορουμένων που κατοχυρώνει το Σύνταγμα. Η φύση του ισχυρισμού, δικαιολογεί την εξέτασή του κατά την έναρξη της διαδικασίας.

Το γεγονός ότι δεν έχουν ακόμα απαγγελθεί οι κατηγορίες, δεν διαφοροποιεί την κατάσταση. Η απαγγελία των κατηγοριών που περιέχονται στο κατηγορητήριο και η απάντηση σ' αυτές, όπως έχει εισηγηθεί η Υπεράσπιση με αναφορά και στην υπόθεση *Republic v. N. Sampson* (1977) 2 CLR 1 και όπως έχει δεχθεί και η κατηγορούσα αρχή, είναι μέρος της "ακροαματικής διαδικασίας".

Έγινε εκτεταμένη αναφορά στους παράγοντες οι οποίοι διαδραμάτισαν τον ένα ή τον άλλο ρόλο στην Αγγλία και ακόμα στους διάφορους χειρισμούς που έγιναν εκεί ανάλογα με τη φύση και το περιεχόμενο των ισχυρισμών που προβάλλονταν. Δεν θα εκτιμήσουμε σ' αυτή τη διαδικασία τη σχετικότητα ή το βαθμό της σημασίας τους στο πλαίσιο του νομικού συστήματος της Κύπρου. Θα είναι ίσως και αυτά αντικείμενο εξέτασης όταν θα συζητείται η ουσία.

Η απάντηση στο ερώτημα 1 το οποίο, όπως εξηγήσαμε, είναι το μόνο που χρειάζεται να απαντηθεί, είναι καταφατική.

Η υπόθεση επαναπέμπεται στο Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, με τη Γνωμοδότηση του Ανωτάτου Δικαστηρίου, για την περαιτέρω διαδικασία.